

ETNOLOGIE

Adrian DOLGHI

ORGANIZAȚIA DE PIONIERI CA FACTOR AL TRANSFORMĂRILOR IDENTITARE
DIN RSS MOLDOVENEASCĂ (1944–1953)

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.4436479

Rezumat

Organizația de pionieri ca factor al transformărilor identitare din RSS Moldovenească (1944–1953)

Organizația de pionieri a fost constituită în calitate de organizație obștească, însă treptat s-a contopit cu instituțiile de învățământ, a fost treptat s-a contopit cu instituțiile de învățământ, a fost treptat de jos a Partidului Comunist și avea scopul să îndoctrineze copii și să-i educe în calitate de cetățeni sovietici, fideli Patriei și Partidului. După reocuparea Basarabiei de către URSS, Puterea sovietică a avut drept obiectiv să alfabetizeze toată populația țării dar în conformitate cu „valorile” ideologiei și politiciii oficiale. Constituția cultura sovietice bazate pe ideologia marxist-leninistă, substituția tradiției vechi cu „tradiții revoluționare” au dus la transformări ale identității populației din URSS, inclusiv din RSS Moldovenească. Organizația de pionieri a devenit parte a culturii sovietice dar și un factor al formării noii identități. Organizațiile de pionieri, devenite parte componentă a instituțiilor de învățământ, au implicat copiii în activități și manifestări cu caracter politico-ideologic, au exercitat comportamente comuniste, au desfășurat propaganda comunistă și ateistă în rândul copiilor dar și al adulților, au format deprinderi și cunoștințe sovietice. În rezultatul acțiunii complexe asupra personalității copiilor, organizația de pionieri în parteneriat cu sistemul educațional ideologizat a format copiilor o nouă identitate – „Om sovietic”.

Cuvinte-cheie: pionieri, educație, identitate sovietică, „Om sovietic”.

Резюме

Пионерская организация как фактор трансформации идентичности в Молдавской ССР (1944–1953 гг.)

Пионерская организация была создана как общественная организация, но постепенно слилась с образовательными учреждениями, была нижней ступенью Коммунистической партии и имела целью индоктринацию детей, их воспитание как советских граждан, верных Отечеству и партии. После повторной оккупации Бессарабии СССР советская власть стремилась ликвидировать безграмотность, но в соответствии с «ценностями» официальной идеологии и политики. Становление советской культуры, основанной на марксистско-ленинской идеологии, подмена старых традиций «революционными традициями» привели к трансформации идентичности населения СССР, в том числе Молдавской ССР. Пионерская организация стала не только частью советской культуры, но и фактором формирования новой идентичности. Пионерские организации стали частью образовательных учреждений, вовлекали детей в политико-идеологические действия и мероприятия, практиковали коммунистическое поведение, проводили коммунистическую и атеистическую пропаганду среди детей и взрослых и

формировали советские навыки и знания. В результате комплексного воздействия на личность ребенка пионерская организация в партнерстве с идеологизированной системой образования сформировала новую идентичность детей – «советский человек».

Ключевые слова: пионеры, образование, советская идентичность, «советский человек».

Summary

The pioneer organization as a factor of identity transformations in the Moldovan SSR (1944–1953)

The pioneer organization was established as a public organization, but gradually merged with educational institutions. It was the bottom step of the Communist Party and aimed to indoctrinate children and educate them as Soviet citizens loyal to the Motherland and the Party. After the reoccupation of Bessarabia by the USSR, the Soviet Power aimed to make the entire population of the country literate but in accordance with the “values” of the official ideology and politics. The establishment of the Soviet culture based on the Marxist-Leninist ideology, the substitution of the old tradition with “revolutionary traditions” led to transformations of the identity of the population of the USSR, including of the Moldovan SSR. The pioneer organization became part of Soviet culture but also a factor in the formation of the new identity. Pioneer organizations became part of educational institutions, involved children in politico-ideological activities and events, practiced communist behavior, carried out communist and atheist propaganda among children and adults, and formed Soviet skills and knowledge. As a result of the complex action on children’s personality, the pioneer organization in partnership with the ideological educational system formed a new identity in children – “Soviet Man” (“Homo Sovieticus”).

Key words: pioneers, education, Soviet identity, “Soviet Man”.

Introducere

După instaurarea Puterii sovietice în Rusia, constituția URSS și după formarea fiecărei republici unionale noi, lupta politică a Puterii sovietice pentru controlul întregii societăți a fost extinsă și asupra copiilor.

Sistemul politic al societății sovietice era văzut de conducătorii ei sub formă de piramidă, la baza căreia sta un sistem unic și unitar al organizației comuniste de copii, în partea de mijloc se situa organizația comunistă de tineret, iar în vârful piramidei se plasa partidul unic – cel comunist. Această concepție a fost realizată în practică pe parcursul construcției sistemului nou de educație și învățământ.

Conducătorii Uniunii Sovietice încă începând cu anii 1920 au pus în fața școlii sarcina de a educa „Omul nou” – un om al epocii socialismului, în care normele morale trebuiau să se combine cu planurile de viață și ideile corespunzătoare ale Partidului Comunist. Normele sociale erau principalele mijloace de influențare socială asupra individului, ele erau utilizate de societate și grupuri sociale pentru formarea calităților necesare și modului de comportament ale personalității. Pe parcursul activității, comunicării și interacțiunii în societate și grupuri, personalitatea își forma sistemul de valori normative – educație psihologică – o componentă a lumii interioare a personalității, a reglatorului intern al comportamentului persoanei. Pentru aceasta au fost trasate trei direcții de bază ale „creșterii” „omului nou”: Formarea sentimentelor patriotice față de noul stat și noua orânduire; lipsirea generației noi de vechile valori și convingeri religioase – substituirea tradiției; cultivarea dragostei și respectului pentru regimul comunist (Antimonov 2010: 48). Aceste trei direcții nu purtau un caracter distinct, dar unul mixt, combinat, fiind intercalate între ele.

Includerea copiilor în organizații „obștești” a devenit un instrument al controlului ideologic și al educației în conformitate cu principiile și valorile noului regim, care a inoculat în conștiința tinerii generații idei, cunoștințe, atitudini care au generat comportamentele necesare. Organizațiile pionerești au educat comportamentele politice, social-economice și culturale comuniste ale tinerii generații și au contribuit la constituirea tipului de cultură sovietică, care urma, conform intenției, să substituie cultura tradițională și valorile de până la instaurarea Puterii sovietice. Sovieticitatea manifestându-se în toate domeniile având la bază concepte și practici bazate pe ideologia marxist-leninistă implementate în Uniunea Sovietică.

Cercetarea rolului organizațiilor de pionieri ne va permite să elucidăm mecanismele de influențare a tinerii generații pentru formarea artificială a identității sovietice bazate pe valori artificiale și principii utopice. De asemenea vom identifica modul de implicare a politicului în viața cotidiană a copiilor și de inoculare a ideologiei totalitare.

Problemele legate de procesul constituirii și activitatea organizațiilor de tineret, a organizațiilor pionerești au fost descrise și analizate în numeroase studii și articole în perioada sovietică. Aceste studii apreciază rolul important al organizațiilor de copii și tineret în construcția societății comuniste, abordează probleme de pe principiile ideologiei oficiale și susțineau îndochinarea și ideologizarea tinerii generații. Putem să menționăm un șir de culegeri de documente și lucrări monografice dedicate problemei enunțate care se înscriu în rândul lucrărilor publicate în perioada sovietică și postsovietică: Всесоюзная пионерская

организация им. В. И. Ленина (Vsesoiuznaia... 1974); Зори советской пионерии: Очерки по истории пионерской организации (1917–1941) (Iakovlev 1972); Гусев А. И. К 60-летию советской пионерии (Gusev 1981); Кудинов В. А. Юная Россия: История детского и молодежного движения в России в XX веке (Kudinov 2000); Всесоюзная пионерская организация: уроки истории. Научная дискуссия. Материалы для обсуждения (Vsesoiuznaia... 2000).

Autorii din perioada sovietică, dar și unii nostalgici după Uniunea Sovietică din prezent, subliniază faptul că în afară de obiectivele de a educa comuniști convinși și cetățeni fideli statului sovietic, organizația de pionieri educa calități și valori umane înalte, educa activismul civic, solidaritatea, patriotismul și valorile morale înalte a personalității.

Contrar opiniei nostalgicilor după Uniunea Sovietică, cercetătorii contemporani care includ regimul comunist în rândul regimurilor totalitare apreciază organizațiile de copii în calitate de formă de mobilizare și instaurare a controlului asupra întregii societăți.

O sursă importantă pentru cercetarea organizației pionerești în RSS Moldovenească în perioada postbelică o constituie documentele din Arhiva Organizațiilor Social Politice din Republica Moldova: Fondurile 51 – Comitetul Central al PCM, 278 – Comitetul Central al ULCT (Uniunea Leninistă Comunistă a Tineretului); din Arhiva Națională a Republicii Moldova Fondul R-2991 – Ministerul Educației RSS Moldovenești, de asemenea o sursă importantă constituie documentele publicate referitoare la organizațiile de copii (Istoriia detstva... 2012), precum și presa timpului: ziarul „Tânărul Leninist”, revista „Scânteia Leninistă”.

Remarcăm, că în Republica Moldova nu avem un studiu dedicat cercetării rolului organizației pionerești asupra formării identității sovietice a copiilor, sau în îndochinarea copiilor în RSS Moldovenească.

Constituirea și extinderea organizației pionerești în RSS Moldovenească

Organizația de pionieri a fost constituită în cadrul Conferinței Comsomolului din Rusia din 19 mai 1922. Până în anul 1924, organizația de pionieri purta numele „Spartac”, iar în 1924 a fost redenumită în Organizația de copii a tinerilor pionieri „V. I. Lenin”. În anul 1957 a fost redenumită în Organizația Unională de Pionieri „V. I. Lenin”. Organizația de pionieri a fost creată după modelul mișcării scauților și în opoziție acesteia, dar se deosebea prin faptul că purta un caracter general de stat și avea drept scop propaganda ideologiei comuniste în rândul copiilor și educația lor în calitate de cetățeni total supuși Partidului Comunist și Statului Sovietic.

În anii 1925–1926 organizațiile de pionieri au început să fie constituite în baza școlilor. La începutul anului 1925 în Uniunea Sovietică existau deja 1,5 mil.

de pionieri. Organizația de pionieri a devenit o organizație de masă, către 1970 numărând 23 milioane de membri în 118 mii drujine pionierești (Olteanu 2019: 146).

În RSS Moldovenească, după instaurarea Puterii sovietice, au fost depuse eforturi pentru reorganizarea organizațiilor comsomoliste și de pionieri pentru a implica elevii în activitatea obștească. Uniunea Tineretului Comunist Leninist s-a implicat în reinstalarea sistemului de educație sovietic. În toate școlile sau cluburile sătești au fost deschise camere ale pionierilor. Iar în orașele Soroca, Râbnița, Camenca au fost deschise case ale pionierilor, mai târziu în Chișinău și Tiraspol palate ale pionierilor. Ideologii comsomoliști participau și la instruirea cadrelor tinere, explicându-le tezele ideologiei comuniste (AOSP. F. 51, inv. 2, d. 151, f. 2).

La 23 noiembrie 1944 în RSS Moldovenească au fost constituite în patru județe, patru orașe și 3 raioane 59 de drujine pionierești, 199 de detașamente, în care participau 4 483 de pionieri. Au fost create și au început activitatea 34 ștaburi ale pionierilor pe lângă comitetele orașenești, raionale, județene ale ULCT.

O preocupare importantă a conducerii Comisariatului Poporului pentru Educație cât și a conducerii Partidului și ULCT era extinderea sistemului de școli în toate localitățile și în același timp a organizațiilor de tineret și copii în aceste instituții, care asigură desfășurarea propagandei comuniste în paralel cu educația și dresarea ideologică a copiilor.

La 28 februarie 1945 funcționau 1 780 de școli, 39 medii, 245 de șapte clase și 1 498 primare. În aceste școli învățau 318 594 elevi, dintre care 248 350 moldoveni. Detașamente sau drujine pionierești au fost constituite în 315 instituții (AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 1). Se făceau continuu presiuni asupra cadrelor didactice și conducerii școlilor ca să fie create organizații de pionieri. Cu această ocazie profesorilor li se ofereau cursuri ținute de comsomoliștii delegați de ULCT. La 1 aprilie 1945 în RSSM erau 30 000 de pionieri, 1 170 de detașamente, 326 drujine; la 1 iulie erau deja 49 991 de pionieri, 1 821 de detașamente, 554 de drujine. Rezultatul a fost atins în urma criticii la una din ședințele CC al PC(b) din Moldova asupra activității organizației comsomoliste și a direcțiilor de învățământ cu privire la constituirea organizațiilor de pionieri. Astfel și-au intensificat activitatea. În anii următori a crescut ascendent numărul detașamentelor și a pionierilor:

Tabel. Pionieri în anii 1945–1954

Anul	Nr. de pionieri	drujine
1 iulie 1945	49 991	554
1949–1950	178 800	
1950–1951	192 357	1 865

1951–1952	217 047	
1953–1954	212 313	1 937

Surse: AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 1; ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 109, f. 128-129; ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 112, f. 90; ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 146, f. 81.

Organizația de pionieri din RSS Moldovenească a devenit una de masă, care avea un impact important asupra tinerii generații. Pionierii imitau modelele de pionieri promovate în literatura artistică, presa pentru copii. În general direcțiile erau trasate de ULCT din Uniunea Sovietică.

Implicarea în numeroase activități care aveau substrat ideologic sau cu utilizarea simbolurilor a fost necesară în contextul sfârșitului Celui de al Doilea Război Mondial și a reinstaurării Puterii sovietice pentru a îndepărta copiii de realitățile în care au trăit până în 1944 și de valorile familiilor din care făceau parte. În 1945, implicarea pionierilor în activități obștești era în etapa incipientă și nu avea loc pe întinsul întregii republici. De exemplu în județul Chișinău elevii au adunat 17 tone de fructe uscate pentru copiii din Leningrad și 30 000 litri de vin pentru spitalele militare. În raionul Călărași au fost strânse de elevi 400 kg de plante medicinale, în raionul Cimișlia elevii au ajutat la prelucrarea terenurilor a 185 de familii ale soldaților care au luptat pe front.

Din Raportul Comisariatului Poporului pentru Învățământ aflăm că peste tot elevii au fost implicați în lupta cu dăunătorii pe câmpuri, în livezi și vii. De asemenea elevii au participat la strângerea mijloacelor financiare pentru coloana de tancuri „Moldova Sovietică”, la strângerea metalului uzat pentru industrie (AOSP. F. 51, inv. 2, d. 151, f. 2). În anul 1945 organizația pionierească era în perioada de constituire și extindere, iar cadre pregătite ideologic pentru organizarea activității copiilor erau insuficiente. Cu toate acestea se depuneau eforturi mari pe tărâmul „muncii ideologice”. Se desfășurau discuții printre copii la teme ideologice, despre viața conducătorilor țării, a pionierilor eroi, a partizanilor, întâlniri cu veteranii, uneori se proiectau filme despre revoluție, război etc. Era organizată activitatea pionierilor prin implicarea în unele activități obștești, în special la strâns roada în colhozuri (AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 8).

Astfel după reinstaurarea Puterii sovietice în RSSM, aceasta urmărea să cucerească gândirea tinerii generații. Metoda principală era școlarizarea generală a tuturor copiilor și dresarea ideologică prin intermediul programelor școlare ideologizate și a organizațiilor de copii și tineret comuniste. Copiii dresați în cadrul instituțiilor de învățământ mergeau acasă în familiile.

Organizațiilor comsomoliste și de pionieri se atră-

gea o atenție deosebit de mare, problema pionieriei se discuta la nivelul conducerii CC al PC(b) al Moldovei, se alocau mijloace financiare pentru construcția caselor pionierilor (AOSP, F.5 1, inv. 3, d. 25, f. 8-verso, 9).

„Lagărele pionierești” aveau un rol important în organizarea odihnei copiilor în timpul vacanței de vară. Aceste tabere urmăreau atât însănătoșirea, odihna și educația copiilor, obiective absolut salutare, dar și îndoctrinarea ideologică. Activitățile culturale, jocurile, competițiile sportive aveau un conținut ideologic, se utilizau întotdeauna simbolurile pionieriei și cele comuniste, portretele personalităților politice, cântece și poezii cu conținut ideologic și politic, elogierea eroilor pionieri, a liderilor comuniști, îndemnul de a sluji cauza comunismului etc. În vara anului 1951 a fost organizată odihna în lagăre a 2 500 de copii în tabere pionierești, unde le-a fost asigurată cazarea și hrana pe perioada a două schimburi: I schimb – 10 iunie – 10 iulie; II schimb – 13 iulie – 13 august (ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 112, f. 219-222).

Copii erau ocupați la școală în prima parte a zilei, până cca la ora 14.00, timp în care elevii studiau disciplinele școlare. După amiază în general copii erau ocupați în cercuri de pe lângă școli sau case ale pionierilor, la fel după masă dar și în orele de seară, deseori până la orele 22.00 o parte a pionierilor erau implicați în activitățile obștești, în timpul de vară pionierii mergeau în taberele pionierești, iar o parte se implicau în activitatea obștească în localitățile de baștină. Viața copiilor a fost umplută cu activități cu caracter ideologic și propagandistic dar și educativ în același timp.

Mecanismele transformărilor identitare a copiilor

În rândurile pionierilor, de regulă erau primiți copiii între 9 și 14 ani. La vârsta de 14 ani începea primirea în Comsomol. În mod prioritar în rândurile pionierilor erau primiți elevii eminenți și activiștii, dar în anii postbelici erau primiți deja toți elevii care atingeau vârsta de 9 ani (Pionerskoe dvizhenie... 2016: 114-118).

La baza formării personalității elevilor a fost pusă educația comunistă. Cultivarea patriotismului, dragostea față de conducătorii partidului și guvernului, ura și disprețul față de dușmanii Uniunii Sovietice – iată calitățile de bază care trebuia să le posedă omul comunist. Educația școlară trebuia să contribuie la formarea viziunii materialiste / marxist-leniniste la elevi și să aibă legătură cu realitățile social-economice și politice la zi. Concomitent cu formarea convingerilor comuniste la elevi se înăsprea și lupta cu credințele religioase. Puterea sovietică și-a pus scopul „să distruge definitiv credințele religioase”.

Educația patriotismului sovietic era realizată prin toate metodele posibile: se utilizau la lecțiile de la toate disciplinele textele ideologice, sau intercalate cu texte

didactice și fragmente ideologice, se duceau discuții, adunări pionierești, întâlniri cu eroi din război, erau organizate cercuri, editate gazete de perete, se organizau sărbători și jocuri sportive militarizate etc.

Activitatea organizațiilor pionierești a fost reflectată pe larg în presa timpului, precum și în lucrările cu caracter pedagogic din Uniunea Sovietică. Pionieria a fost tratată în calitate de organizație obștească benevolă a copiilor care doreau să contribuie la cauza construirii comunismului, deși era clar că se subordona Uniunii Leniniste Comuniste a Tinerimii din Uniunea Sovietică și din republicile unionale. Iar ULCT se subordona Comitetului Central al Partidului Comunist (al bolșevicilor) apoi (din 1952) CC al PCUS.

Partidul Comunist și Comsomolul abordau organizația de pionieri în calitate de mijloc al educației copiilor în spiritul ideologiei comuniste. Revista „Scânteia Leninistă” menționa în paginile sale în anul 1946: „În țelul de a uni, organiza și educa copiii sovietici în duhul poruncilor marelui Lenin, de a sădi în sufletul lor devotament nemărginit față de Patria sovietică, față de cauza comunismului, Partidul Bolșevic a creat organizația de masă a copiilor din Uniunea Sovietică – organizația de pionieri. Sarcina temeinică a organizației de pionieri cu numele Vladimir Ilici Lenin este de a ajuta școlii sovietice a crește copii cu știință de carte, iubitori de muncă, cetățeni destoinici ai Uniunii Sovietice” (Raboșapca 1946: 12).

Una dintre principalele sarcini ale Puterii sovietice a fost crearea unui om „de formație nouă”, luptător pentru construcția societății comuniste. Aceasta însemna lichidarea tuturor ordinilor vechi, viziunilor, obiceiurilor și tradițiilor. În schimb, în Statul Sovietic au fost propagate idealurile comuniste: colectivism, tovarășia, lupta cu inegalitatea în toate formele de manifestare, supremația muncii etc. Locul vechii religii trebuia să fie ocupat de una nouă – ideologia comunistă. Aceasta a determinat sarcina pusă în fața partidului – de a educătei. Organizația de pionieri a devenit promotoarea ideilor tovarășilor comsomoliști în mediul copiilor. Comsomolul a adăugat componenta ateistă în programul educației politice a tinerilor leniniști, copiii fiind implicați în propaganda ateistă în rândul populației.

În revista „Vojatâi” (Conducătorul de pionieri) au fost determinate sarcinile Uniunii Tinerilor Comuniști din Rusia: „Educația antireligioasă nu se desfășoară separat, ca o problemă aparte, ca un subiect deosebit, însă trebuie să treacă ca un fir roșu prin tot procesul de educație a pionierului <...>. Trebuie de îndepărtat copilul de manifestarea cultului, de învins reminiscențele superstițiilor și prejudecăților, dar și de adus pe înțelesul lui baza marxistă, de-l educat astfel ca modul de gândire idealist să-i fie ostil, ca fiind contrar intereselor proletariatului”. Se pune sarcina de a

lupta cu conștiința și viziunile religioase. În practică acest lucru se întâmpla prin înlocuirea vechii religii cu cea nouă (Makarova 2015: 353-358).

Educația noii societăți era complicată și prin faptul că noul regim nu putea utiliza în plan educațional mecanismul socializării politice deoarece „revoluția” a negat trecutul, care a fost criticat sub toate aspectele – politic, economic, social, religios, juridic, lingvistic, cultural, istoric, la fel și purtătorii tradiției – reprezentanții generațiilor mai în vârstă – părinți, învățători ș. a.

În punctul de pornire a „noii ere”, când tradiția în calitate de bază a socializării a fost artificial întreruptă, spațiul dintre epoca „veche” și cea „nouă” a fost umplut de mitul totalitar. Pe baza lui urma să fie construită o societate nouă și un om nou. În aceste condiții îndochinarea reprezenta doar unul dintre promotorii acestui mit în mase (Shcherbinin 1998: 70-96). Promovarea mitului totalitar a avut loc prin inventarea unei tradiții noi – revoluționare, idoli noi – liderii politici și eroii pionieri sau ai muncii socialiste, istorie a comunismului inventată, promovarea luptei de clasă pe parcursul istoriei, drept o tradiție de devenire a comunismului etc.

Contextul totalitar – normele dure ale moralei revoluționare, împărțirea lumii în alb și negru, explicarea maniheistă (conform doctineri maniheistei, lumea este împărțită în două naturi opuse: lumină și întuneric) a obiectivelor educaționale prin căutarea dușmanilor, combinarea iraționalului cu simbolurile și dogmele noii orânduirii și alte particularități ale sistemului – necesita o abordare sistemică a „creării” omului sovietic. Acest context includea în sine denumirile orașelor, străzilor, colhozurilor, școlilor, a drujinelor pionierești, insigne și desenele din manual, posterele, lozincile și poeziile, jocurile și cântecele, poveștile și povestirile, comunicatele oficiale și comentariile lor în ziare, la radio, în informațiile politice și lecțiile propagandistice. Treptat îndochinarea a cucerit spațiul didactic. Au fost implementate pe larg astfel de forme de îndochinare ca sărbătorile revoluționare, jocurile politice (Shcherbinin 1998: 70-96).

Partidul Comunist determina obiectivele educării a tinerei generații, locul și rolul colectivelor pionierești în sistemul educației comuniste, indica permanent căi de îmbunătățire a lucrului cu pionierii. Sarcinile și obiectivele organizației de pionieri au rămas în mare parte neschimbate în perioada postbelică rămânând unul dintre instrumentele de îndochinare a copiilor și educație a tinerii generații în conformitate cu ideologia comunistă, creșterea continuă a nivelului convingerii comunistă a copiilor, a atitudinii comuniste față de muncă, societate, a patriotismului și internaționalismului comunist.

Deși organizațiile de copii în general sunt organizații obștești, o formă de organizare civică a copiilor,

în Uniunea Sovietică organizația de pionieri a devenit o formă de organizație obștească etatizată, mixtă. Organizațiile de pionieri erau create în cadrul instituțiilor de învățământ, iar conducătorii de pionieri erau recomandați de organizația comsomolista, dar erau angajați de către directorul școlii, iar activitatea pionierilor făcea parte din programul educațional desfășurat în școli. Actele normative școlare imputau profesorilor – diriginților obligația să conducă detașamentul școlar – clasa.

Acest fapt a transformat organizația de pionieri într-un instrument de manipulare și îndochinare a copiilor în conformitate cu programul și ideologia Partidului Comunist, unde copiii reprezentau obiectul educației. Alegerile pe care le făceau copii în cadrul organizației de pionieri țineau de activitățile în care puteau să se implice, cântecele și poeziile despre Lenin sau Stalin, pe care doreau să le învețe și nu puteau alege care ideologie să împărtășească, din care organizație să facă parte, sau chiar nu puteau să refuze să fie pionier. Aceste alegeri sau opinii diferite nu puteau avea loc, ele erau „corectate” de la primele manifestări.

Intrarea în rândul pionierilor se făcea solemn prin intermediul unei ceremonii solemne în cadrul căreia copilul făgăduia solemn: „Eu tânăr pionier al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, făgăduiesc în fața tovarășilor mei, că voi sta cu tărie pentru cauza lui Lenin-Stalin, pentru biruința comunismului. Făgăduiesc, că voi trăi și voi învăța așa, ca să devin cetățean destoinic al Patriei noastre Socialiste” (Făgăduiala... 1946: 12). După depunerea jurământului, conducătorul de pionieri, comsomoliști sau pionieri mai mari îi legau noului membru cravata roșie la gât și îi prindeau insigna cu chipul lui V. Lenin la piept. Inițierea tânărului pionier avea rolul de instituire a unei noi tradiții de inițiere prin intermediul căreia copiii de nouă ani treceau într-o nouă etapă. Această ceremonie imita ritualurile de trecere. Inițierea se făcea în cadrul unor sărbători comuniste: „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie”, Ziua Constituției Staliniste, ziua amintirii lui Vladimir Ilici, în ziua Armatei Roșii, de 1 Mai, de 23 mai, când s-a dat denumirea „V. Lenin” organizației de pionieri (Primirea... 1946: 12). Solemnitatea și importanța care se acorda sărbătorilor revoluționare aveau scopul inoculării copiilor a convingerii că participă la evenimente de importanță mare, că se integrează într-o familie mare, că valorile comuniste și ceremoniile instituite sunt importante și corecte, iar altele vechi, sau religioase sunt degradante. Făgăduința rostită și depusă reprezenta un jurământ de fidelitate, iar respectarea promisiunilor era promovată în calitate de obligație. Prin aceasta copiii involuntar erau obligați să devină fideli unei cauze pe care trebuiau să o împărtășească, neînțelegând tezele ideologiei, dar fiind incluși treptat prin intermediul organizațiilor de copii și tineret.

Simbolurile pionieriei trebuiau să dezlocuiască alte simboluri cunoscute, de origine tradițională sau religioasă. Purtarea însemnelor fiind ridicată la rangul de onoare. Purtarea însemnelor comuniste care sunt simboluri ale noii „religiei comuniste”, insigna cu chipul lui V. Lenin – un gen de icoană a comuniștilor, iar cravata cu trei colțuri (fiecare colț semnifica prietenia a trei generații: pionierii, comsomoliștii și comuniștii) de asemenea se aseamănă cu alte simboluri religioase din mai multe religii: „Simbolurile și atributele introduse în organizația pionierească, sunt următoarele: drapelul pionieresc, stegulețul zveniei, goarna și toba, uniforma tinerilor pionieri; semnele de deosebire a colectivului pionieresc: cravata pionerească, insigna pionerească, salutul și deviza pionerească” (Simbolica 1947: 15). Insigna și cravata roșie cu trei colțuri inspira copiilor mândria de a fi membru la ceva mareț, părtaș la cauza comunismului ridicată la nivelul de obiectiv final, echivalentă cu mântuirea creștină. Convingerea comunistă inoculată, ceremonialul intrării în organizația de pionieri îi crea copilului convingerea de intrare într-o comunitate importantă, într-o familie care are valori înalte, căreia el trebuie să se dedice în totalitate și să contribuie la realizarea cauzei comuniste. Credința în cauza comunismului, ceremoniile și festivitățile, purtarea însemnelor îndepărtau copii de tradițiile familiei, ale etniilor dar și de cele religioase: „Cum trebuie să fie pionierul. Familia pionerească strâns unită – iată o mare putere! Pionieri, voi sunteți viitorii creatori și ziditori ai obștii noi comuniste. Pregătiți-vă din copilărie pentru acest lucru mareț și nobil. Purtați-vă în chip socialist față de învățătură, muncă, disciplină. Fiți stăruitori când îi vorba de a birui greutățile. Punctualitatea, îndrăzneala, vioiciunea, călirea fizică, simțul colectivismului, stima față de cei vârstnici – iată calitățile pe care trebuie să le aibă orice pionier. Îndeplinind sarcini obștești, voi trebuie să aveți inițiativă, să fiți energici. Comitetul Central al ULCT din toată Uniunea cere de la fiecare pionier ca el să fie pentru școlari pildă la învățătură și disciplină, să lucreze activ în organizația sa, să respecte rânduiala, stabilită de organizația pionierească. Numai așa te-ai putea pregăti pentru a intra în rândurile Comsomolului leninist-stalinist, iar a fi comsomolist îi mare cinste pentru în tână pionier” (Să îmbunătățim... 1947: 8-9).

Organizația de pionieri avea o structură bine constituită: „Pionierii școlii, casei de copii ori al lagărului pionieresc formează o drujină de pionieri; drujina la rândul ei se împarte în otriaduri, iar otriadurile – zvenii. Zvenia de pionieri este celula primară a organizației pionierești. Ea este alcătuită din 8–10 pionieri ai aceluiași otriad, legați între dânșii printr-o prietenie puternică, interesele și năzuințele comune. <...> Otriadul pionieresc are 2–4 zvenii, adică nu mai mult de 40 de pionieri. <...> Toată activitatea otriadului este con-

dușă de sovietul otriadului, alcătuit din 5–7 pionieri. Sovietul otriadului pionieresc este ales de pionieri la adunarea otriadului, prin vot deschis, pe termen de un an. Sovietul otriadului este alcătuit din președinte, stegar, redactorul gazetei de perete al otriadului și membrii sovietului. Sovietul otriadului este școala activului pionieresc” (Structura... 1947: 7).

Pionierilor li se punea sarcina să participe la realizarea planului de restabilire a economiei Uniunii Sovietice dar și a RSS Moldovenești: „Copiii în fața generației tinere, în fața pionierilor și școlarilor Moldovei Sovietice stau sarcini mari. Ei trebuie să-și dea toată energia, tot entuziasmul lor creator pentru a ajuta la împlinirea mărețului plan de restabilire și înflorire a măreții noastre Patrii. Voi, ziditori de mâine ai obștii comuniste, faceți în fiecare zi, în fiecare ceas, o muncă cât de mică pentru îndeplinirea mărețului plan stalinist de restabilire a gospodăriei norodnice a țării” (Noul plan... 1946: 9). Această idee că fiecare persoană, la locul aflării lui în societate, trebuie prin muncă să contribuie la cauza comunistă îi integra pe copii în societatea sovietică, făcându-i părtași la procesul construirii unei noi societăți.

Procesul educației comuniste întâmpina și dificultăți, în ciuda unor eforturi colosale obiectivele erau greu de realizat în termenii scurți puși de autorități. În urma unei verificări a activității Casei de pionieri din orașul Bender au fost constatate: Casa de pionieri lucrează nesatisfăcător. Casa de pionieri nu a devenit un centru organizatoric între elevi și pionieri. În oraș sunt cca 2000 de elevi, dar în activități sunt implicați doar 150–200 de elevi. Activitatea în Casa de Pionieri este redusă la cercurile de balet, artă oratorică, lucru manual, în care sunt implicați 75 de copii și nu implică mase largi de elevi.

Sunt constatate numeroase neajunsuri: lipsa unui orar fix, a programelor de activitate etc. Cel mai important neajuns al activității Casei de pionieri – „nu sunt desfășurate manifestări de masă ale pionierilor, vizionări colective ale filmelor, serate literare, lecții pe teme istorice, nu sunt organizate întâlniri cu participanți la Marele Război pentru apărarea Patriei, nu sunt întreprinse excursii”.

Sunt făcute un șir de recomandări cu caracter educativ și ideologic: să organizeze întâlniri cu participanții în război, să-i fie livrate ziare „Pionerskaia pravda”, „Komsomoliskaia pravda”, „Iunii lenineț”; să fie elaborat planul activităților, să fie create ungherașe metodice pentru conducătorii de pionieri cu materiale didactice, să fie extinse numărul cercurilor, să fie instituit un control mai riguros asupra Casei de pionieri din partea Ministerului Educației și Direcției de Educație a orașului (ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 21, f. 1-4) etc.

Documentul ne demonstrează că atât conducerea

centrală a statului cât și autoritățile locale erau obligate să acorde o atenție mai mare caselor de pionieri și educației extrașcolare în acest caz, punându-se accent pe educația ideologică. Mecanismul influenței este elucidat și urma să fie perfecționat. Ca urmare a tergi-versării, au fost puse sarcini noi de către CC al PC(b) Ministerului de Învățământ.

În anul 1948, ministrul Educației Artiom Lazarev a aprobat Regulamentul de activitate a caselor sau palatelor de pionieri raionale / orășenești. Conform regulamentului Casa sau Palatul pionierilor organizează „lucrul politic de masă, adunările de pionieri (slioti), rugurile (adunări de seară în jurul rugurilor), discuții pe teme politice, rapoarte pe întrebări din știință, tehnică, literatură artistă, întâlniri cu personalități ale Patriei noastre”. În afară de aceasta organizează activitatea extrașcolară a pionierilor incluzând numeroase activități educative și sportive (ANRM, F. R-2991, inv. 4, d. 43, f. 74-79). În școlile din raionul Rîbnița au fost făcute în anul de studii 1950–1951 câte 6–7 adunări pionierești, la aceste adunări se prezentau informații politice, rapoarte despre marii constructori ai comunismului. În raionul Camenca comsomoliștii și pionierii au ajutat foarte mult la strângerea roadei. Ei au cules 25 tone de tutun, 20 tone de fructe, de pe 35 ha a fost culeasă poama, de pe 45 ha au fost strânse omizele, de pe 40 ha au fost strânse tulpinele florii soarelui, 5 tone de ghindă, 500 kg de semințe de copaci roditori și decorativi (ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 109, f. 130-133).

În anii 1948–1949, din cauza presiunilor din partea conducerii PC(b) a CC al ULCT activitatea propagandistică în rândul copiilor a căpătat o amploare mare, organizația a cuprins toți copiii din școli, activitatea a devenit complexă și prin educația extrașcolară dar și activitățile obștești în care erau implicați, încât ocupa întreaga zi. Din această cauză, Ministerul Educației s-a implicat pentru a reglementa activitatea organizațiilor de pionieri. La 10 februarie 1949, ministrul învățământului a emis un ordin care constata supraîncărcarea copiilor cu activități obștești care îi sustrage de la procesul de studii și apăreau numeroase probleme cu reușita școlară. Ordinul ministrului limita implicarea copiilor în activități obștești și care nu se referea la procesul de studii, intra în contradicție cu deciziile CC al ULCT. Însă admitea implicarea pionierilor în activități până la ora 22.00 cu condiția ca acestea să fie cu caracter educativ și să aibă tangență cu procesul de studii. Documentul elucidează realitățile politico-ideologice și educaționale în care se aflau copiii, programul de activitate, precum și diversitatea activităților în care erau antrenați.

Concluzii

Reinventarea tradiției: lichidarea tradiției vechi și inventarea unei tradiții revoluționare trebuia să con-

stituie o cultură de tip sovietic. Introducerea simbolurilor, ceremoniilor, practicilor și activităților comuniste a dus la instituirea unor noi tradiții cu caracter comunist în rândul copiilor. Tânăra generație din RSS Moldovenească în anii postbelici, antrenată plener în organizația de pionieri a exersat zi de zi „cum trebuie să fie un bun comunist” demn de „Patria măreață”. Pionierilor li s-au inoculat valori, idoli, simboluri, devenind purtători a unei „culturi sovietice” constituită pe baza tezelor utopice marxist-leniniste, dar care le-a constituit o nouă identitate – străină, deseori, familiei sau poporului din care făceau parte. Pionierul a devenit nu doar un cetățean al Uniunii Sovietice, el a devenit un „Om sovietic” care gândea și acționa în baza clișeelelor utopice formate încă din copilărie. Organizația de pionieri a îndoctrinat copiii educându-i în calitate de „oameni sovietici” cu o mentalitate specifică, reprezentând de fapt o școală de pregătire pentru viața de comunist adult.

Referințe bibliografice / References

- ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 109, f. 130-133.
 ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 112, f. 219-222.
 ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 21, f. 1-4.
 ANRM. F. R-2991, inv. 4, d. 43, f. 74-79.
 AOSP. F. 51, inv. 2, d. 151, f. 2.
 AOSP. F. 51, inv. 2, d. 151, f. 2.
 AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 1.
 AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 8.
 AOSP. F. 51, inv. 3, d. 25, f. 8-verso, 9.
 Făgăduiala solemnă a tânărului pionier. În: Scânteia Leninistă, 1946, nr. 2, p. 12.
 Noul plan de cinci ani. În: Scânteia leninistă, 1946, nr. 1, p. 9.
 Olteanu A. Sovietland: Patria Omului Sovietic. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2019. 433 p.
 Primirea în rândurile pionierilor. În: Scânteia Leninistă, 1946, nr. 6, p. 12.
 Raboșapca L. Cine sînt tinerii pionieri. În: Scânteia Leninistă, 1946, nr. 1, p. 12.
 Să îmbunătățim lucrul drujinelor, otriadurilor, zvenourilor. În: Scânteia Leninistă, 1947, nr. 5, p. 8-9.
 Simbolica și atributele pionierești. În: Scânteia Leninistă, 1946, nr. 4-5, p. 15.
 Structura organizației pionierești. În: Scânteia Leninistă, 1946, nr. 3, p. 7.
 Антимонов М. Ю. Формирование мировоззрения советских подростков второй половины 1930-х гг. În: Историческая и социально-образовательная мысль, 2010, № 3 (5), с. 48-59. / Antimonov M. Iu. Formirovanie mirovozzreniia sovetskikh podrostkov vtoroj poloviny 1930-kh gg. In: Istoricheskaia i social'no-obrazovatel'naia mysl', 2010, nr. 3 (5), s. 48-59.
 Всесоюзная пионерская организация им. В. И. Ленина. Документы и материалы. М.: Молодая

гвардия, 1974. 304 с. / Vsesoiuznaia pionerskaia organizaciia im. V. I. Lenina. Dokumenty i materialy. M.: Molodaia gvardiia, 1974. 304 s.

Всесоюзная пионерская организация: уроки истории. Научная дискуссия. Материалы для обсуждения. Ред. и сост. Т. В. Трухачева, А. Г. Кирпичник. Кострома, 2001. 215 с. / Vsesoiuznaia pionerskaia organizaciia: uroki istorii. Nauchnaia diskussiia. Materialy dlia obsuzhdeniia. Red. i sost. T. V. Trukhacheva, A. G. Kirpichnik. Kostroma, 2001. 215 s.

Гусев А. И. К 60-летию советской пионерии. Год за годом. 4-е изд. М.: Молодая Гвардия, 1981. 206 с. / Gusev A. I. K 60-letiiu sovetskoj pionerii. God za godom. 4-e izd. M.: Molodaia Gvardiia, 1981. 206 s.

История детства (1945–1964 гг.): возрождение страны и мечты о коммунизме (Антропологический аспект). Хрестоматия. Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2012. 242 с. / Istoriia detstva (1945–1964 gg.): vozrozhdenie strany i mechty o kommuniste (Antropologicheskij aspekt). Khrestomatii. Stavropol: Izd-vo SGPI, 2012. 242 s.

Кудинов В. Юная Россия: История детского и молодежного движения в России в XX веке. СПб.: Ин-т спец. педагогики и психологии, 2000. 130 с. / Kudinov V. Iunaia Rossiia: Istoriia detskogo i molodezhnogo dvizheniia v Rossii v XX veke. SPb.: In-t spec. pedagogiki i psikhologii, 2000. 130 s.

Макарова Ю. Антирелигиозное воспитание пионеров в 1920-х гг. в СССР. Преподаватель XXI век. Т. 2, № 3, 2015, с. 353-358. / Makarova Iu. Antireligioznoe vospitanie pionerov v 1920-kh gg. v SSSR. Prepodavatel' XXI vek. T. 2, no. 3, 2015, s. 353-358.

Пионерское движение СССР и проблема организации молодежи 21 века. În: От синергии знаний к синергии бизнеса. Сборник статей и тезисов докладов III международной научно-практической конференции студентов, магистрантов и преподавателей. Омский филиал Негосударственного образовательного частного учреждения высшего образования «Московский финансово-промышленный университет „Си-

нергия”», 2016, с. 114-118. / Pionerskoe dvizhenie SSSR i problema organizacii molodezhi 21 veka. In: Ot sinergii znanij k sinergii biznesa. Sbornik statej i tezisov dokladov III mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii studentov, magistrantov i преподаvatelej. Omskij filial Negosudarstvennogo obrazovatel'nogo chastnogo uchrezhdeniia vysshego obrazovaniia “Moskovskij finansovo-promyshlennyj universitet «Sinergii»”, 2016, s. 114-118.

Щербинин А. И. Тоталитарная индоктринация: у истоков системы. Политические праздники и игры. În: Полис. Политические исследования, 1998, № 5, с. 70-96. / Shcherbinin A. I. Totalitarnaia indoktrinaciia: u istokov sistemy. Politicheskie prazdniki i igry. In: Polis. Politicheskie issledovaniia, 1998, no. 5, c. 70-96.

Яковлев В. Г. (сост.). Зори советской пионерии: Очерки по истории пионерской организации (1917–1941). М.: Просвещение, 1972. 271 с. / Iakovlev V. G. (sost.). Zori sovetskoj pionerii: Ocherki po istorii pionerskoj organizacii (1917–1941). M.: Prosveshchenie, 1972. 271 s.

Adrian Dolghi (Chişinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Адриан Долгий (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Adrian Dolghi (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in History, Center of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: addolghi@ich.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6770-6890>